

GRZEGORZ JĘDREJEK

UWZGLĘDNIENIE ROSZCZEŃ
FUNDUSZU GWARANTOWANYCH
ŚWIADCZEŃ PRACOWNICZYCH
W PODZIALE SUMY UZYSKANEJ Z EGZEKUCJI

UWAGI WSTĘPNE

Odpowiedź na pytania dotyczące kolejności zaspokojenia należności Funduszu w toku postępowania egzekucyjnego oraz ich wysokości wymaga dokonania wykładni przepisów art. 10 ustawy z dnia 29 grudnia 1993 r.¹ o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy, które dotyczyły przejścia na Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych (cyt. dalej jako Fundusz) roszczeń wobec pracodawcy lub masy upadłości z tytułu wypłaconych przez Fundusz świadczeń na rzecz pracowników. Ustawa z dnia 29 grudnia 1993 r. została zastąpiona przez ustawę z dnia 13 lipca 2006 r.² o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy. Odpowiednikiem art. 10 stał się art. 23 ustawy z dnia 13 lipca 2006 r. Obie regulacje są podobne. Z uwagi na stosowanie zgodnie z regułami prawa intertemporalnego ustawy „dawnej” oraz na wypowiedzi doktryny, które dotyczą art. 10 ustawy z 1993 r., rozważania prowadzone w artykule odnoszą się do przepisów tej ustawy. Mają one jednak w pełni zastosowanie do przepisów

Dr GRZEGORZ JĘDREJEK – adiunkt Katedry Prawa Cywilnego, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana pawła II; adres do korespondencji: Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin.

¹ Dz. U. 02, nr 9, poz. 85.

² Dz. U. 06, nr 158, poz. 1121.

ustawy z 2006 r. Dlatego też uwagi poczynione w odniesieniu do art. 10 ustawy z 1993 r., znajdują zastosowanie do art. 23 ustawy z 2006 r. Dla jasności rozważań przyjęto, iż termin „ustawa” odnosi się do ustawy z 1993 r.

W artykule określono charakter prawny przejścia na Fundusz roszczeń wobec pracodawcy lub masy upadłości o zwrot wypłaconych świadczeń. Przyjęte zostało stanowisko, zgodnie z którym powyższy przepis wprowadził konstrukcję przejścia wierzytelności na mocy ustawy, do której będą miały odpowiednie zastosowanie przepisy dotyczące cesji wierzytelności (art. 509 i nn. k.c.).

W następnej kolejności dokonano wykładni art. 10 ust. 2 ustawy. Rozdział II opracowania dotyczy odpowiedzi na pytanie, do jakiej kategorii, w przypadku podziału sumy uzyskanej z egzekucji, zaliczają się należności Funduszu (art. 1025 k.p.c.). W kolejnym rozdziale odniesiono się do wątpliwości dotyczących wysokości należności Funduszu, które są zaspokajane w ramach poszczególnych kategorii³.

Poza zakresem opracowania pozostała problematyka dochodzenia należności przez Fundusz w toku postępowania upadłościowego⁴.

I. PODSTAWA PRAWNA ROSZCZEŃ FUNDUSZU WOBEC PRACODAWCY O ZWROT WYPŁACONYCH ŚWIADCZEŃ

1. BRZMIENIE PRZEPISÓW

Rozważenia wymagają przepisy regulujące przejście na Fundusz roszczenia wobec pracodawcy w wyniku wypłaty świadczeń pracowniczych ze środków Funduszu. Zagadnienia tego dotyczył art. 10 ust. 1-2 ustawy z dnia 29 grud-

³ Po oddaniu do druku opublikowane zostało uzasadnienie uchwały SN z dnia 29 kwietnia 2008 r. (III CZP 28/08).

⁴ Zgodnie z art. 342 ust. 3 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze: „Przepisy dotyczące zaspokojenia należności ze stosunku pracy stosuje się odpowiednio do roszczeń Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych o zwrot z masy egzekucji należności wypłaconych pracownikom przez Fundusz”. Doktryna zgodnie przyjmuje, iż ze względu na brzmienie powyższego przepisu należności Funduszu wchodzi do pierwszej kategorii należności, do której należą m.in. należności ze stosunku pracy, zaspokajane z funduszu masy upadłości. Zob. m.in. L. Guza, w: *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, red. A. Witosz, Warszawa 2007, s. 429; A. Jakubicki, w: A. Jakubicki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Kraków: Zakamycze 2003, s. 873.

nia 1993 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy, zgodnie z którymi:

„1. Wypłata świadczeń pracowniczych ze środków Funduszu powoduje z mocy prawa przejście na Fundusz roszczenia wobec pracodawcy lub masy upadłości o zwrot wypłaconych świadczeń.

2. Przy dochodzeniu zwrotu wypłaconych świadczeń roszczenia Funduszu korzystają z takiej samej ochrony prawnej, jaką odrębne przepisy przewidują dla należności za pracę”.

Analogiczne rozwiązanie znalazło się w obecnie obowiązującej ustawie z dnia 13 lipca 2006 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy. Zgodnie z art. 23 ust. 1 ustawy „Przekazanie środków finansowych Funduszu na wypłatę świadczeń, a także wypłata świadczeń ze środków Funduszu powoduje z mocy prawa przejście na Fundusz roszczenia wobec pracodawcy, likwidatora lub innej osoby zarządzającej majątkiem pracodawcy lub roszczenia do masy upadłości o zwrot wypłaconych świadczeń”.

Na podstawie ust. 2 „Przy dochodzeniu zwrotu wypłaconych świadczeń roszczenia Funduszu korzystają z takiej samej ochrony prawnej, jaką odrębne przepisy przewidują dla należności za pracę”.

2. DOKTRYNA I ORZECZNICTWO

Wyróżnić można kilka stanowisk dotyczących relacji pomiędzy Funduszem a pracodawcą, które są skutkiem wypłaty przez Fundusz świadczeń pracowniczych. Zgodnie z pierwszym z nich, art. 10 ust. 1 ustawy statuuje dla Funduszu regres ustawowy. Pogląd o regresie ustawowym przyjął SN w uzasadnieniu wyroku z dnia 5 lutego 2002 r. (II CKN 895/99, Lex Nr 54349), który dokonując wykładni przepisów art. 10 ust. 1-2 ustawy, stwierdził m.in. „Przysługujące Funduszowi roszczenie regresowe ma charakter cywilnoprawny (regres ustawowy). Spory dotyczące jego zwrotu należą do sądów powszechnych”.

Drugie stanowisko zakłada, że z chwilą wypłaty przez Fundusz zaległych wynagrodzeń dochodzi do wstąpienia w prawa wierzyciela, czyli pracownika (art. 518 k.c.). Tak też przyjmują J. Misztal-Konecka oraz J. Konecki: spłacając pracowników, Fundusz nabywa wierzytelność do wysokości dokonanej zapłaty (art. 518 § 1 pkt 1 k.c.)⁵.

⁵ J. Misztal-Konecka, J. Konecki, *Kilka uwag o statusie prawnym Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych w postępowaniu upadłościowym*, „Monitor

Trzecie i czwarte stanowisko prezentuje M. Gersdorf. Według tej autorki „Artykuł 10 ust. 1 ustawy statuuje ustawową cesję wierzytelności pracownika (i innych uprawnionych) na Fundusz, z momentem wypłaty świadczenia z Funduszu do wysokości wypłaconych kwot”⁶. Cesja jest jednak umową, a zatem analogicznie można by stosować w przepisy dotyczące cesji do sytuacji uregulowanej w art. 10 ust. 1 ustawy⁷.

2. OCENA ZAPROPONOWANYCH ROZWIĄZAŃ

Ad. 1. Koncepcja regresu ustawowego nie ma oparcia w wykładni gramatycznej przepisu art. 10 ust. 1 ustawy. Ustawodawca używa zwrotu o „przejęciu roszczenia z mocy prawa”. Należy oczekiwać, że gdyby przyznawał jedynie roszczenie regresowe Funduszowi, brzmienie przepisu byłoby inne, np. „Funduszowi przysługuje roszczenie wobec pracodawcy lub masy upadłości o zwrot wypłaconych świadczeń”. Przede wszystkim jednak „roszczenie regresowe” wskazuje na istnienie stosunku prawnego pomiędzy jego stronami. Najbardziej typowym przykładem występowania takiego roszczenia są zobowiązania solidarne (art. 376 i 378), których źródłem jest albo umowa, albo ustawa. W omawianym przypadku ustawa nie wprowadza odpowiedzialności solidarnej pracodawcy i Funduszu wobec pracownika. Z uwagi na daleko idące konsekwencje nie można domniemywać odpowiedzialności solidarnej czy też stosować analogii do odpowiedzialności solidarnej.

Ad. 2. Zwolennikami tej koncepcji są J. Misztal-Konecka i J. Konecki, którzy stwierdzają, że Fundusz wstępuje w prawa zaspokojonego pracownika, nabywając wierzytelność jedynie w takim zakresie, w jakim zaspokoił poprzednika⁸. Koncepcja taka jest nie do przyjęcia z uwagi na brzmienie przepisu art. 10 ust. 1, który wyraźnie wskazuje na „przejęcie roszczenia”. Przede wszystkim jednak winna być ona odrzucona z uwagi na istotę instytucji wstąpienia w prawa wierzyciela. Skutkiem spełnienia świadczenia przez osobę trzecią jest wygaśnięcie dotychczasowego zobowiązania. W przypadku wypłaty należności przez Fundusz nie dochodzi automatycznie do wygaśnięcia zobowiązania pomiędzy pracownikiem a pracodawcą, który nadal pozostaje dłużnikiem w stosunku do kwot, jakie nie zostały pokryte przez Fundusz.

Prawniczy” 2003, nr 7, s. 330 n.

⁶ M. G e r s d o r f, *Niewypłacalność pracodawcy w prawie pracy*, Warszawa 2002, s. 88.

⁷ Tamże.

⁸ M i s z t a l - K o n e c k a, J. K o n e c k i, art. cyt., s. 332.

Należy podkreślić, że pomiędzy pracownikiem a niewypłacalnym pracodawcą istnieje stosunek pracy, który może wygasnąć jedynie z przyczyn wskazanych w kodeksie pracy.

Ad. 3. Należy odrzucić stanowisko, zgodnie z którym przejście roszczenia na Fundusz stanowi przykład cesji wierzytelności. Przelew wierzytelności, czyli cesja, jest to „umowa między wierzycielem a osobą trzecią, mocą której dotychczasowy wierzyciel przenosi swą wierzytelność na kontrahenta”⁹. Zgodnie z art. 509 § 1 k.c. stronami tej umowy są: wierzyciel oraz osoba trzecia. Rzecz jasna, art. 10 ust. 1 nie daje podstaw, aby uznać przejście roszczenia na Fundusz jako przelew. Nieprzypadkowo zresztą ustawodawca nie posługuje się terminem „wierzytelność przysługująca pracownikowi”, ale „roszczenie”.

Ad. 4. Najbardziej właściwy pogląd przemawia za uznaniem, że regulacja zawarta w art. 10 ust. 1 ustawy stanowi samodzielną podstawę prawną odpowiedzialności pracodawcy lub masy upadłości, do której – w drodze analogii – stosujemy przepisy dotyczące przelewu (art. 509 n. k.c.). Takie też stanowisko zajął SN w uzasadnieniu wyroku z dnia 30 września 2004 r. (IV CK 49/04), stwierdzając: „Na podstawie art. 10 ust. 1 ustawy wypłata świadczeń pracowniczych ze środków Funduszu powoduje z mocy pracy przejście na Fundusz roszczenia wobec pracodawcy lub masy upadłości o zwrot wypłacanych świadczeń”.

Powyższe stanowisko jest zgodne z wykładnią gramatyczną przepisu art. 10 ust. 1 ustawy, który wskazuje na „**przejście**” z mocy prawa roszczenia na Fundusz. Należy pamiętać, że przejście roszczenia jest tożsame z przejściem wierzytelności, czyli prawa podmiotowego. Roszczenie jest bowiem „elementem” prawa podmiotowego, czyli – w rozpatrywanym przypadku – wierzytelności¹⁰.

M. Gersdorf, powołując się na E. Łętowską, stwierdza, że w doktrynie przyjęto pogląd o stosowaniu przepisów k.c. dotyczących cesji do sytuacji, w których zmiana wierzyciela jest następstwem innych zdarzeń prawnych niż umowa¹¹.

Należy podkreślić, że „odpowiednie” stosowanie przepisów nie może oznaczać „automatycznego” ich stosowania. „Odpowiednie” stosowanie przepisów

⁹ W. C z a c h ó r s k i, A. B r z o z o w s k i, M. S a f j a n, E. S k o w r o Ń s k a - B o c i a n, *Zobowiązania. Zarys wykładu*, Warszawa 2004, s. 366.

¹⁰ Z. R a d w a Ń s k i, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2003, s. 90 n.

¹¹ M. G e r s d o r f, *Niewypłacalność*, s. 88; t a ż, *Ochrona roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy. Komentarz*, Warszawa 2001, s. 81.

może oznaczać, że: a) niektóre z nich w ogóle nie będą stosowane, b) część przepisów będzie stosowana bez żadnych modyfikacji, c) część przepisów zostanie odpowiednio „zmodyfikowana”. Jak podkreśla Z. Radwański odesłanie do „odpowiedniego” stosowania danego przepisu „daje sędziemu szeroki margines decyzyjny co do tego, jakie postanowienie lub w jakiej zmodyfikowanej postaci należy uzupełniająco stosować”¹².

W przypadku odpowiedniego stosowania przepisów o cesji do przejścia roszczenia na Fundusz nie będzie miał zastosowania np. przepis art. 509 § 2, zgodnie z którym na nabywcę wierzytelności w szczególności przechodzi roszczenie o zaległe odsetki.

Wykładni art. 10 ust. 1 ustawy z 1993 r. dokonał SN w uzasadnieniu uchwały z dnia 14 września 2006 r. (III CZP 66/2006), w którym stwierdzono m.in. „Na podstawie art. 10 ust. 1 u.ochr.r.prac. następuje przejście na Fundusz z mocy ustawy istniejących już wcześniej wierzytelności. Na podstawie tego przepisu nie dochodzi więc do zmiany wierzytelności, lecz zastąpienia dotychczasowego wierzyciela; Fundusz nie dochodzi w istocie zwrotu odrębnej wierzytelności powstałej na skutek zaspokojenia roszczeń pracowniczych, lecz wierzytelności przysługujących pracownikom wobec ich pracodawcy, które nabywa z mocy ustawy. Chwila nabycia wierzytelności przez Fundusz nie jest zatem tożsama z chwilą ich powstania”.

W doktrynie powszechnie przyjmuje się dwie postacie ograniczenia odpowiedzialności majątkowej¹³. Pierwsze ograniczenie dotyczy pewnej wyodrębnionej w majątku dłużnika masy majątkowej. Drugie polega na odpowiedzialności całym majątkiem, ale do wysokości określonej liczbowo – niezależnie od wysokości długu. Jako przykład ograniczenia pierwszego typu podaje się odpowiedzialność małżonka dłużnika (art. 31 n. k.r.o.) oraz odpowiedzialność nabywcy przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego (art. 55⁴ k.c.)¹⁴. Przepis art. 10 ust. 1 ustawy wprowadza drugi rodzaj ograniczenia odpowiedzialności pracodawcy. Zgodnie z brzmieniem przepisu odpowiedzialność pracodawcy ograniczona została do wysokości świadczeń pracowniczych, jakie zostały wypłacone ze środków Funduszu. Może się jednak okazać, iż suma uzyskana z egzekucji nie wystarczy na zaspokojenie należności Funduszu w całości.

¹² R a d w a ń s k i, dz. cyt., s. 50.

¹³ Szerzej zob.: C z a c h ó r s k i, B r z o z o w s k i, S a f j a n, S k o w r o ń s k a - B o c i a n, dz. cyt., s. 65 n.; Z. R a d w a ń s k i, A. O l e j n i c z a k, *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa 2005, s. 22 n.

¹⁴ Tamże.

W dalszej części artykułu omówione zostały dwa zagadnienia; po pierwsze, kolejność, w jakiej zaspokajane są należności Funduszu; po drugie, udzielono odpowiedzi na pytanie, czy w planie podziału należy – niezależnie od treści tytułu wykonawczego – uwzględnić należności wszystkich pracowników czy też – zgodnie z brzmieniem tytułu wykonawczego – jednego pracownika.

II. KOLEJNOŚĆ ZASPOKOJENIA NALEŻNOŚCI FUNDUSZU

Integralną część egzekucji stanowi tzw. postępowanie działowe, które przeprowadzane jest w dwóch wypadkach: 1) w razie prowadzenia egzekucji z nieruchomości; 2) jeżeli suma uzyskana przez egzekucję z ruchomości, wynagrodzenia za pracę lub wierzytelności i innych praw majątkowych nie wystarcza na zaspokojenie wszystkich wierzytelności (art. 1023 k.p.c.)¹⁵.

Kolejność zaspokojenia należności uregulowana została w art. 1025 zgodnie z którym:

§ 1. Z kwoty uzyskanej z egzekucji zaspokaja się w następującej kolejności:

- 1) koszty egzekucyjne,
- 2) należności alimentacyjne,
- 3) należności za pracę za okres 3 miesięcy do wysokości najniższego wynagrodzenia za pracę określonego w odrębnych przepisach oraz renty z tytułu odszkodowania za wywołanie choroby, niezdolności do pracy, kalectwa lub śmierci i koszty zwykłego pogrzebu dłużnika,
- 4) należności wynikające z wierzytelności zabezpieczonych hipoteką morską,
- 5) należności zabezpieczone hipotecznie lub zastawem rejestrowym albo zabezpieczone przez wpisanie do innego rejestru,
- 6) należności za pracę niezaspokojone w kolejności trzeciej,
- 7) należności, do których stosuje się przepisy działu III ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa (Dz. U. Nr 137, poz. 926 i Nr 160, poz. 1083, z 1998 r. Nr 106, poz. 668, z 1999 r. Nr 11, poz. 95 i Nr 92, poz. 1062, z 2000 r. Nr 94, poz. 1037, Nr 116, poz. 1216, Nr 120, poz. 1268 i Nr 122, poz. 1315 oraz z 2001 r. Nr 16, poz. 166, Nr 39, poz. 459, Nr 42, poz. 475 i Nr 110, poz. 1189), o ile nie zostały zaspokojone w kolejności piątej,
- 8) należności zabezpieczone prawem zastawu lub które korzystały z ustawowego pierwszeństwa niewymienionego w kolejnościach wcześniejszych,
- 9) należności wierzycieli, którzy prowadzili egzekucję,
- 10) inne należności.

§ 2. Po zaspokojeniu wszystkich należności ulegają zaspokojeniu kary pieniężne oraz grzywny sądowe i administracyjne.

§ 3. W równym stopniu z należnością ulegają zaspokojeniu odsetki i koszty postępowania. Jednakże z pierwszeństwa równego z należnościami czwartej, piątej i ósmej kategorii korzystają

¹⁵ Szerzej zob.: H. P i e t r z k o w s k i, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, cz. III: *Postępowanie egzekucyjne*, t. 4, red. T. Ereciński, Warszawa 2007, s. 479 n.

odsetki tylko za ostatnie dwa lata przed przysądzeniem własności, a koszty postępowania w wysokości nie przekraczającej dziesiątej części kapitału. Pozostałe odsetki i koszty zaspokaja się w kategorii dziesiątej. To samo dotyczy świadczeń należnych dożywotnikowi.

§ 4. Jeżeli przedmiotem egzekucji jest własnościowe spółdzielcze prawo do lokalu mieszkalnego, spółdzielcze prawo do lokalu użytkowego lub prawo do domu jednorodzinnego w spółdzielni mieszkaniowej, wierzytelność spółdzielni mieszkaniowej z tytułu nie wniesionego wkładu budowlanego związana z tym prawem ulega zaspokojeniu przed należnością zabezpieczoną na tym prawie hipotecznie.

Tak w doktrynie, jak i w orzecznictwie nie budzą wątpliwości ogólne zasady dotyczące kolejności zaspokajania roszczeń¹⁶.

Odwołać się można do uzasadnienia uchwały SN z dnia 10 kwietnia 2003 r. (III CZP 23/03), w którym stwierdzono m.in. „Podział sumy uzyskanej z egzekucji unormowany w art. 1025 i 1026 k.p.c. oparty jest na systemie priorytetu i proporcjonalności. W art. 1025 § 1 k.p.c. wymienione zostały w odpowiedniej kolejności wierzytelności uprzywilejowane, które ze względu na ich znaczenie dla ochrony interesu społecznego korzystają z pierwszeństwa w zaspokojeniu przed innymi, natomiast w art. 1026 k.p.c. uregulowana została kwestia sposobu zaspokojenia wierzytelności w sytuacji, w której suma objęta podziałem nie wystarcza na zaspokojenie wszystkich wierzytelności, mających równe pierwszeństwo w danej kategorii. W takim wypadku wierzytelności tej samej kategorii podlegają zaspokojeniu proporcjonalnie do wysokości każdej z nich, z tym że zasada proporcjonalności podziału nie ma zastosowania do wierzytelności hipotecznych i zastawników, którzy korzystają z pierwszeństwa ustanowionego dla ograniczonych praw rzeczowych (art. 249 § 1 k.c.). Spośród uprzywilejowanych wierzytelności zaspokojeniu podlegają w pierwszej kolejności koszty egzekucyjne, w drugiej – należności alimentacyjne, w trzeciej – należności za pracę za okres trzech miesięcy do wysokości najniższego wynagrodzenia za pracę określonego w odrębnych przepisach oraz renty z tytułu odszkodowania za wywołanie choroby, niezdolności do pracy, kalectwa lub śmierci i koszty zwykłego pogrzebu dłużnika, w czwartej – należności wynikające z wierzytelności zabezpieczonych hipoteką morską, w piątej – należności zabezpieczone hipotecznie lub zastawem rejestrowym albo zabezpieczone przez wpisanie do innego re-

¹⁶ Szerzej zob.: I. K u n i c k i, *Należności korzystające z ustawowego pierwszeństwa przy podziale sumy uzyskanej z egzekucji (art. 1025 § 1 pkt 6 k.p.c.)*, „Przegląd Sądowy” 1996, nr 11-12, s. 74 n.; t e n ż e, *Podział sumy uzyskanej z egzekucji*, Sopot 2000; t e n ż e, *Zasady podziału sumy uzyskanej z egzekucji*, „Przegląd Sądowy” 1998, nr 9, s. 88 n.

jestru, natomiast w szóstej – należności za pracę niezaspokojone w kolejności trzeciej (art. 1025 § 1 k.p.c.)”.

Powstaje pytanie, do której z kategorii należności należy zaliczyć roszczenia Funduszu wobec pracodawcy?

Wykładnia przepisu art. 10 ust. 2 ustawy z 1993 r. została dokonana w uzasadnieniu uchwały SN z dnia 10 kwietnia 2003 r. (III CZP 23/03). Według SN: „Wykładnia językowa powołanego przepisu nie pozostawia wątpliwości co do tego, że wskazane w nim roszczenia korzystają z analogicznej ochrony, jaką odrębne przepisy przewidują dla należności za pracę. Oznacza to, że art. 10 ust. 2 ustawy zrównuje roszczenia Funduszu o zwrot wypłaconych świadczeń z roszczeniami pracowniczymi w zakresie ochrony prawnej przewidzianej w odrębnych przepisach dla należności za pracę. Wpływa stąd wniosek, że należności Funduszu z tytułu wypłaconych świadczeń podlegają zaspokojeniu z sumy uzyskanej z egzekucji w tej samej kolejności, która przewidziana została w art. 1025 § 1 k.p.c. dla należności za pracę, czyli w kolejności trzeciej i szóstej. Odmienne rozstrzygnięcie rozważanego zagadnienia i zaliczenie wierzytelności Funduszu dopiero do szóstej kategorii pozostawałoby w sprzeczności z treścią art. 10 ust. 2 ustawy, na co trafnie zwrócił uwagę Sąd Okręgowy, podkreślając, że w takim wypadku także należności zabezpieczone hipoteką czy zastawem podlegałyby zaspokojeniu przed wierzytelnościami Funduszu (art. 1025 § 1 pkt 4 i 5 k.p.c.)”.

Jak podkreślił w dalszej części uzasadnienia SN: „Dopuszczenie do kolizji wierzytelności Funduszu z należnościami pracowników dłużnika w ramach trzeciej kategorii zaspokojenia (art. 1025 § 1 pkt 3 k.p.c.) sprzyja realizacji zasadniczego celu ustawy, jakim jest zabezpieczenie ryzyka niewypłacalności pracodawcy wobec jego pracowników. Realizacja tego celu służy przede wszystkim pracownikom, wobec czego również dyrektywy wykładni funkcjonalnej przemawiają za przyjęciem, że wierzytelności Funduszu z tytułu wypłaconych świadczeń podlegają zaspokojeniu według kolejności przewidzianej w art. 1025 § 1 pkt 3 i 6 k.p.c.” Stanowisko powyższe poparł SN w uchwale z dnia 29 kwietnia 2008 r. (III CZP 28/08).

Zatem – zdaniem SN – roszczenia Funduszu traktowane są tak jak należności za pracę i są zaliczane do grupy trzeciej i szóstej, które wymienione są w art. 1025 § 1 k.p.c. W kategorii szóstej zaspokajane są należności za pracę, które obejmują okres dłuższy niż trzy miesiące¹⁷.

¹⁷ Zob. P i e t r z k o w s k i, dz. cyt., s. 487.

Wydaje się jednak, iż wykładnia przepisów art. 1025 § 1 pkt 3 i 6 k.p.c. wcale nie jest oczywista. Do obrony jest teza, iż należności Funduszu należą do kategorii szóstej, gdzie jest mowa o należnościach za pracę niezaspokojonych w kolejności trzeciej. Za takim rozwiązaniem może przemawiać wykładnia systemowa uwzględniająca przepisy k.p., które gwarantują szczególną ochronę wynagrodzenia pracownika, a nie należności Funduszu¹⁸. Jest oczywiste, iż Fundusz, pomimo cesji wierzytelności, nie nabywa statusu pracownika. Należy zatem przyjąć, iż nie powinien korzystać ze szczególnej ochrony, jaka przewidziana została dla wynagrodzenia pracownika.

Do obrony pozostaje teza, iż należności Funduszu należą do kategorii dziesiątej, obejmującej „inne należności”.

De lege ferenda można jednak rozważyć, czy należności Funduszu winny być zaspokajane w takiej samej kolejności co należności pracowników. Wprawdzie – jak zauważył SN w uzasadnieniu powyższego orzeczenia – zaspokojenie należności przez Fundusz służy pracownikom, ale chodzi tutaj o „innych” pracowników niż ci, którzy dochodzą należności w toku postępowania egzekucyjnego. Należy podkreślić, iż Fundusz w ograniczonym zakresie zaspokaja należności pracowników¹⁹. Umieszczenie w tej samej grupie należności Funduszu i wynagrodzenia pracowników sprawia, iż pracownicy mają znikome szanse na zaspokojenie swoich należności w pełnej wysokości. Dlatego też należy postulować umieszczenie należności Funduszu w kolejnej grupie, która zostanie zaspokojona po należnościach pracowników.

Za uzasadnioną należy uznać wątpliwość, czy zaliczenie należności Funduszu do trzeciej kategorii należności, na równi z należnościami pracowników, a zwłaszcza ograniczenie należności zaspokajanych w kategorii trzeciej, jest zgodne z Konstytucją, która w art. 65 ust. 4 gwarantuje minimalną wysokość wynagrodzenia za pracę.

III. USTALENIE WYSOKOŚCI NALEŻNOŚCI FUNDUSZU

Jednym z elementów planu podziału jest określenie sumy, jaka przypada każdemu z uczestników podziału (art. 1024 § 1 pkt 3 k.p.c.). Wątpliwości

¹⁸ W k.p. ustawodawca zamieścił odrębny rozdział (art. 84-91), który nosi tytuł „Ochrona wynagrodzenia za pracę”.

¹⁹ Zob. art. 6 ust. 4 ustawy z 1993 r. oraz art. 12 ust. 3 ustawy z 2006 r.

mogą dotyczyć pytania, czy organ egzekucyjny, sporządzając plan podziału²⁰, uwzględnia kwotę najniższego wynagrodzenia niezależnie od liczby pracowników, czy też sumę wypłaconych świadczeń na rzecz wszystkich pracowników za okres trzech miesięcy w wysokości najniższego wynagrodzenia²¹. Można bowiem bronić stanowiska, zgodnie z którym organ egzekucyjny uwzględnia kwotę najniższego wynagrodzenia niezależnie od liczby pracowników²². Nie do rzadkości należą bowiem sytuacje, kiedy to tytuł wykonawczy nie wymienia należności wszystkich pracowników, które dochodzi Fundusz od pracodawcy. Można uznać, iż komornik nie jest uprawniony do badania zasadności i wymagalności obowiązku objętego tytułem wykonawczym zgodnie z art. 804 k.p.c.

Powyższy argument jest jednak nieprzekonywający. Wykładnia art. 804 k.p.c. nie budzi wątpliwości w doktrynie. Podkreśla się, iż art. 804 k.p.c. „Rozgranicza kompetencje między organem rozstrzygającym o roszczeniu a organem powołanym do wykonania orzeczenia, na podstawie którego rosz-

²⁰ Zgodnie z art. 1023 § 1 k.p.c. plan podziału sporządza organ egzekucyjny, którym w przypadku egzekucji z nieruchomości jest sąd a w pozostałych rodzajach egzekucji – komornik. Szerzej zob.: K. F l a g a - G i e r u s z y Ń s k a, w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. A. Zieliński, t. II, Warszawa 2006, s. 1181.

²¹ Wątpliwości te zauważył SO w Łodzi Wydział Cywilny z/s w Skierniewicach, przedstawiając SN zagadnienie prawne: „czy w sytuacji, gdy z treści tytułu wykonawczego oraz z wniosku egzekucyjnego nie wynika, na rzecz ilu pracowników Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych dokonał wypłaty świadczeń pracowniczych za niewypłacalnego pracodawcę, organ egzekucyjny, sporządzając plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji, uwzględnia w tym planie roszczenie FGŚP w kwocie odpowiadającej sumie wypłaconych świadczeń na rzecz wszystkich pracowników za okres trzech miesięcy w wysokości najniższego wynagrodzenia (art. 1025 § 1 pkt 3 k.p.c.) czy też w kwocie do wysokości najniższego wynagrodzenia, niezależnie od liczby pracowników, na rzecz których Fundusz dokonał wypłaty za niewypłacalnego pracodawcę”.

SN podjął 29 kwietnia 2008 r. uchwałę (III CZP 28/08), której tezy mają brzmienie:

„1. Należności Funduszu Świadczeń Gwarantowanych z tytułu wypłaconych świadczeń pracowniczych podlegają zaspokojeniu z kwoty uzyskanej z egzekucji w kolejności trzeciej (art. 1025 § 1 pkt 3 k.p.c.) do wysokości sumy kwot najniższego wynagrodzenia za pracę za okres trzech miesięcy, wypłaconych każdemu prawnikowi dłużnika, zaś w kolejności szóstej (art. 1025 § 1 pkt 6 k.p.c.) w części przewyższającej tę sumę.

2. W postępowaniu na skutek zarzutów przeciwko planowi podziału (art. 1028 § 2 k.p.c.) sąd władny jest czynić ustalenia faktyczne dla rozstrzygnięcia, w jakiej części należność Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych podlega zaspokojeniu w trzeciej kolejności, a w jakiej w szóstej kolejności”. Przed oddaniem artykułu do druku, tj. 1 czerwca 2008 r., nie zostało opublikowane uzasadnienie wymienionej uchwały.

²² Przeciwno planowi podziału każdy, kto ma w tym interes prawny, może wnieść zarzuty (por. art. 1027 k.p.c.).

czenie zostało uwzględnione. W konsekwencji oznacza to, że organ egzekucyjny nie jest kompetentny do oceny zarzutów merytorycznych opartych na zdarzeniach, które mogą decydować o nieistnieniu obowiązku świadczenia wynikającego z treści tytułu wykonawczego przedstawionego do wykonania²³. Należy podkreślić, że komornik nie może kwestionować zasadności tytułu wykonawczego w postaci nakazu zapłaty. Uwzględnienie w planie podziału roszczenia FGŚP w kwocie odpowiadającej sumie wypłaconych świadczeń na rzecz wszystkich pracowników za okres trzech miesięcy w wysokości najniższego wynagrodzenia (art. 1025 § 1 pkt 3 k.p.c.) nie stanowi naruszenia art. 804 k.p.c., gdyż komornik wykonuje, a nie „kwestionuje” tytuł wykonawczy. Naruszenie art. 804 k.p.c. ma miejsce wtedy, kiedy komornik uwzględnia wynagrodzenie jednego pracownika. W sposób bezpodstawny ingeruje wówczas w treść tytułu wykonawczego.

Komornik nie jest wprawdzie władny dokonywać wykładni tytułu wykonawczego, gdyż może to zrobić tylko sąd, który wydał wyrok, ale może wystąpić do sądu z wnioskiem o wykładnię wyroku (zob. art. 352 k.p.c.). Sąd Najwyższy w składzie 7 sędziów w uzasadnieniu uchwały z dnia 20 września 1988 r. (III CZP 37/88, OSNCP 1989, Nr 3, poz. 40), mającej moc zasady prawnej, uznał, iż wątpliwości organu egzekucyjnego dotyczące kwestii, czy tytuł wykonawczy nadaje się do wykonania, mogą być rozstrzygnięte w drodze wykładni. Jak podkreślił SN, „Bezsporne jest w piśmiennictwie i w praktyce, że uprawnionym do składania wniosków o wykładnię wyroku oprócz stron procesu i prokuratora jest także organ egzekucyjny, którym jest komornik”. Podkreślono, że „dopóki komornik nie skorzysta z tego uprawnienia, dopóty nie może on odmówić wszczęcia egzekucji na podstawie tytułu wykonawczego opartego na ogólnikowym rozstrzygnięciu, bez podjęcia inicjatywy zmierzającej do ustalenia przez sąd niezbędnych treści wyroku, pominiętych przy orzekaniu”.

Do rozważania pozostaje druga ewentualność, tj. złożenie środków do depozytu sądowego. Zgodnie z ogólną zasadą wyrażoną w art. 808 k.p.c. uzyskane w egzekucji kwoty, jeżeli nie podlegają natychmiastowej wypłacie, składa się na rachunku depozytowym sądu.

Przedstawianie argumentów za uznaniem, iż w planie podziału należy uwzględnić należności wszystkich pracowników, które następnie przejął Fundusz, należy rozpocząć od wykładni gramatycznej przepisu art. 1025 § 1

²³ Zob. P i e t r z k o w s k i, dz. cyt., s. 133 n. Tam też orzecznictwo SN dotyczące przedmiotowego zagadnienia.

k.p.c. pkt 3 k.p.c., w którym jest mowa o „należnościach” za pracę, a nie „należności”. Fundusz przejmuję „należności” pracowników. Nie ma zatem podstaw, ażeby na podstawie art. 1025 § 1 k.p.c. pkt 3 k.p.c. różnicować należności w zależności od tego, czy dochodzą ich pracownicy, czy też Fundusz (*lege non distinguit*).

Jak już wskazano, brzmienie art. 10 ust. 2 nie budzi zastrzeżeń. Fundusz może dochodzić tytułu wierzytelności, ilu pracownikom wypłacił należności za pracę. Zgodnie z art. 776 k.p.c. podstawą egzekucji jest tytuł wykonawczy, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej. A zatem komornik, uwzględniając w planie podziału trzykrotność minimalnego wynagrodzenia jednego pracownika, postępuje w sposób sprzeczny z treścią tytułu wykonawczego. Dochodzi więc do rażącego naruszenia interesów Funduszu. Jak podkreśla doktryna, podstawą zarzutów przeciwko planowi podziału sumy uzyskanej z egzekucji może być błędne określenie sumy przypadającej skarżącemu²⁴. W razie wątpliwości co do treści tytułu wykonawczego komornik powinien, tak jak to wskazał SN w uzasadnieniu uchwały w składzie 7 sędziów z dnia 20 września 1988 r. (III CZP 37/88, OSNCP 1989, Nr 3, poz. 40), zwrócić się do sądu z wnioskiem o dokonanie wykładni orzeczenia.

Za powyższym stanowiskiem przemawiać także może wykładnia funkcjonalna przepisów art. 10 ustawy z 1993 r., jaką dokonał SN w uzasadnieniu uchwały z dnia 10 kwietnia 2003 r. (III CZP 23/03). Zaspokojenie w toku postępowania egzekucyjnego należności Funduszu leży w interesie pracowników, którzy w przyszłości będą korzystali z jego środków.

O konieczności uwzględnienia w planie podziału należności wszystkich pracowników może ponadto świadczyć odróżnienie przez ustawodawcę zbiorowego wniosku o zaspokojenie należności, który obejmuje wszystkich pracowników, oraz wniosku indywidualnego, z którym może wystąpić pracownik²⁵.

Stanowisko, zgodnie z którym w planie podziału należy uwzględnić należności wszystkich pracowników, które przejął Fundusz, ma również uzasadnienie w wykładni systemowej przepisów k.p.c. regulujących postępowanie działowe.

Zgodnie z tezą uchwały SN z dnia 30 stycznia 2008 r. (III CZP 134/07): „Wierzyciel, który przed zajęciem nieruchomości uzyskał na niej hipotekę kaucyjną, stwierdzoną w opisie i oszacowaniu, ale w chwili podziału nie

²⁴ Zob. A. M a r c i n i a k, *Postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2005, s. 144.

²⁵ Szerzej zob.: M. B a r z y c k a - B a n a s z c z y k, *Prawo pracy*, Warszawa 2007, s. 191.

legitymuje się tytułem wykonawczym, uczestniczy w podziale sumy uzyskanej w egzekucji z tej nieruchomości bez potrzeby zgłoszenia się i udowodnienia wierzytelności zabezpieczonej tą hipoteką. Przypadającą mu należność pozostawia się na rachunku depozytowym sądu, wskazując przyczyny uzasadniające wstrzymanie wypłaty”.

Zatem w podziale uczestniczy wierzyciel, który w chwili podziału nie legitymuje się tytułem wykonawczym. Uznanie, iż Fundusz uczestniczy w podziale niezależnie od liczby pracowników prowadziłoby do faktycznego wykluczenia Funduszu z podziału sumy uzyskanej w trakcie egzekucji. Jeżeli zabezpieczone zostają interesy wierzycieli, którzy w chwili podziału nie legitymują się tytułem wykonawczym, to tym bardziej na ochronę zasługuje interes wierzycieli, którzy dysponują takim tytułem.

Stanowisko, zgodnie z którym w opisanej sytuacji uwzględnia się wynagrodzenie jednego pracownika, jest sprzeczne z zasadami podziału kwoty uzyskanej z egzekucji, które nie budzą wątpliwości tak w orzecznictwie SN, jak i w doktrynie. Podkreśla się, że „Podział sumy uzyskanej z egzekucji unormowany w art. 1025 i 1026 k.p.c. oparty jest na systemie priorytetu i proporcjonalności. W art. 1025 § 1 k.p.c. wymienione zostały w odpowiedniej kolejności wierzytelności uprzywilejowane, które ze względu na ich znaczenie dla ochrony interesu społecznego korzystają z pierwszeństwa w zaspokojeniu przed innymi” (zob. uzasadnienie uchwały SN z dnia 10 kwietnia 2003 r., III CZP 23/03). Uwzględnienie w planie podziału należności jednego pracownika, a nie wszystkich należności przejętych przez Fundusz, prowadzi więc do naruszenia zasady pierwszeństwa. Pozbawia tym samym należności Funduszu charakteru należności uprzywilejowanych. W tym kontekście można powołać się na tezę postanowienia SN z dnia 16 lutego 1999 r. (I CKN 1011/98), zgodnie z którą: „Przy podziale sumy uzyskanej z egzekucji nieruchomości kolejność zaspokojenia wierzycieli określa ściśle art. 1025 k.p.c.; do kolejności tej nie można odstąpić przez zastosowanie art. 5 k.c.”

WNIOSKI

Zawarta w art. 10 ust. 1 ustawy z 1993 r. (odpowiednio w art. 23 ust. 1 ustawy z 2006 r.) konstrukcja przejścia roszczenia na Fundusz stanowi przykład ustawowego przejścia wierzytelności na nabywcę, do którego stosuje się odpowiednio przepisy o cesji wierzytelności (art. 509 n. k.c.). Przejście roszczenia nie jest cesją, gdyż jego źródłem nie jest umowa, ani też nie

stanowi przykładu wstąpienia w prawa wierzyciela, gdyż – po pierwsze – brzmienie przepisu wskazuje na „przejście” roszczenia, a po drugie – co do zasady nie dochodzi do wygaśnięcia stosunku pomiędzy pracownikiem a pracodawcą, czyli stosunku pracy. Stosunek ten może wygasnąć jedynie w przypadkach wskazanych w k.p.

W razie wątpliwości co do treści tytułu wykonawczego komornik powinien zwrócić się do Sądu o dokonanie jego wykładni (zob. uchwała SN z dnia 1988 r., III CZP 37/88) lub też złożyć kwotę wynikającą z egzekucji na rachunek depozytowy sądu.

Plan, w którym komornik uwzględnił należności Funduszu niezależnie od liczby pracowników, jest wadliwy. Wszystkie należności, o których mowa w art. 1025 § 1 pkt 3 k.p.c., winny być traktowane jednakowo. Komornik „związany” jest przy tym treścią tytułu wykonawczego. Umieszczając w planie kwotę wielokrotnie niższą niż umieszczona w tytule wykonawczym Funduszu, komornik postępuje w sposób rażąco sprzeczny z treścią tytułu. Za powyższym rozwiązaniem przemawia również wykładnia funkcjonalna przepisów regulujących zaspokojenie należności przez Fundusz, jak i wykładnia systemowa przepisów k.p.c. dotyczących planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji.

De lege ferenda uzasadniony jest postulat umieszczenia w k.p.c. przepisu, który wskazywałby, w jakiej kolejności i w jakiej wysokości zaspokajane są należności Funduszu w masie podlegającej podziałowi w toku postępowania egzekucyjnego. Wydaje się, że należności te powinny zostać uwzględnione w pełnej wysokości, ale po należnościach z tytułu umów o pracę, których dochodzą byli pracownicy.

CLAIMS OF FUND OF GUARANTEED WORKERS' BENEFITS IN THE DIVISION OF THE AMOUNT RECEIVED ON EXECUTION

S u m m a r y

The article discusses the inclusion of dues payable to the Fund of Guaranteed Workers' Benefits in the body of assets received on execution. The Author criticises the position of Supreme Court according to which claims of the Fund are treated as sums due for work and are included in group 3 or 6 (mentioned in Article 1025 § 1 of Civil Procedure Code). The division scheme of the sum received on execution should take account of dues payable to all of the workers by the Fund. From *de lege ferenda* perspective, it seems justifiable to add to

the Code an article which would determine the order of payments and the amounts due to the Fund when dividing the body of assets received through execution proceedings. It seems that such dues should be in full amount, but they should follow any dues resulting from contracts of employment, claimed by the former workers.

Translated by Tomasz Pałkowski

Słowa kluczowe: Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, należności Funduszu, plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji.

Key words: Fund Of Guaranteed Workers' Benefits, dues payable to the Fund, division scheme of the sum received on execution.